

- OKBERDORFER E. 2001. Pflanzensoziologische Exkursionsflora für Deutschland und angrenzende Gebiete. Unter Mitarbeit von Angelika Schwabe und Theo Müller. 8, stark überarbeitete und ergänzte Auflage. s. 1056. Eugen Ulmer, Stuttgart (Hohenheim).
- OKLEJEWICZ K., WOLANIN M., WOLANIN M.-N., TRĄBA C., WOLAŃSKI P. & ROGUT K. 2015. Czerwona księga roślin woj. podkarpackiego. Zagrożone gatunki roślin. Zbiorowiska roślinne. s. 304. Stowarzyszenie „Pro Carpathia”, Rzeszów.
- PARUSEL J. & URBISZ A. (red.). 2012. Czerwona lista roślin naczyniowych woj. śląskiego. – Raporty Opinie **6**(2): 106–177.
- POLYAKOVA M. A., DEMBICZ I., BECKER T., BECKER U., DEMINA O. N., ERMAKOV N. & KOZUB Ł. 2016. Scale- and taxon-dependent patterns of plant diversity in steppes of Khakassia, South Siberia (Russia). – *Biodiversity and Conservation* **25**(12): 2251–2273.
- PRAUSOVÁ R., MAREČKOVÁ L., KAPLER A., FARKAS T., INDREICA A., ŠAFÁŘOVÁ L. & KITNER M. 2016. *Adenophora liliifolia*: condition of its populations in Central Europe. – *Acta Biologica Cracoviensia Series Botanica* **58**(2): 83–105.
- TACIK T. 1971. Rodzina: *Campanulaceae*, Dzwonkowate. – W: B. PAWŁOWSKI & A. JASIEWICZ (red.), *Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych*. **12**, s. 50–99. PWN, Warszawa – Kraków.
- TUCEKOVA A., KAMENSKY M., ISTONA J. & TUCEK J. 2009. Succession of herbaceous and tree species component of phytocoenoses after the fire in the National Park Slovensky Raj. – *Lesnický Casopis* **55**(4): 367–384.
- VALENTI P., MASPOLI G. & MARAZZI B. 2018. L'ultima *Adenophora (Campanulaceae)* svizzera: situazione attuale e prospettive. – *Bolletino della Societe ticinese di scienze naturali* **106**: 53–62.
- ŻUKOWSKI W. & JACKOWIAK B. (red.). 1995. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski. – *Prace Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu* **3**: 7–141.

ADAM KAPLER, *Zakład Botaniki Konserwatorskiej (dawniej: Zakład Oceny i Ochrony Różnorodności Roślin), Polska Akademia Nauk, ul. Prawdziwka 2, 02-973 Warszawa, Polska; e-mail: a.kapler@obpan.pl*

Wpłynęło: 03.07.2019 r.; przyjęto do druku: 18.11.2019 r.

DOI: <https://doi.org/10.35535/ffgp-2019-0041>

Nowe stanowisko *Erechtites hieracifolia* (Asteraceae) w Karpatach polskich

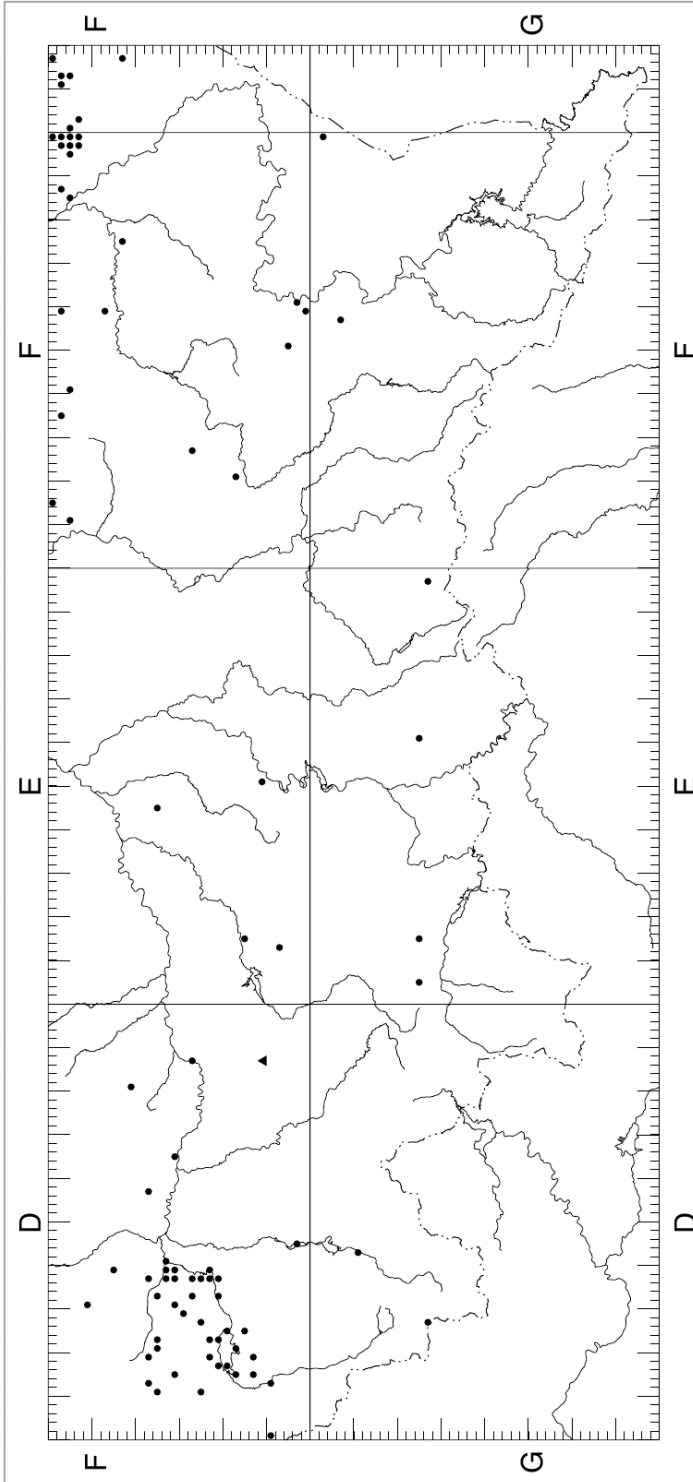
Erechtites hieracifolia (L.) Raf. ex DC. (erechtytes jastrzębcowaty) należy do grupy kenofitów pochodzenia amerykańskiego, rozprzestrzeniających się w Europie od końca XVII w. (TOKARSKA-GUZIŁ 2005; TOKARSKA-GUZIŁ i in. 2012). Pierwotny zasięg gatunku obejmuje Amerykę, od południowej Kanady po północną Argentynę (KUCOWA 1971). W Polsce ma status gatunku inwazyjnego w skali regionalnej (TOKARSKA-GUZIŁ 2005; TOKARSKA-GUZIŁ i in. 2012). Pierwsze notowania *E. hieracifolia* w Polsce pochodzą z początku XX w. (SCHUBE 1903). Stanowiska tego gatunku koncentrują się w południowo-zachodniej części Polski niżowej (ZAJĄC & ZAJĄC 2001; GÓRSKI i in. 2003). Stanowiska na przedpolu Karpat polskich są bardzo rozproszone, większe ich skupienia znajdują się w Kotlinie

Oświęcimskiej oraz w południowej części Płaskowyżu Tarnogrodzkiego (TOKARSKA-GUZIŁ 2015). Na obszarze właściwych Karpat roślina ma tylko kilkanaście stanowisk (TOKARSKA-GUZIŁ 2015 i dane niepublikowane w bazie ATPOL), stąd każde nowe miejsce jej występowania zasługuje na uwagę. Do tej pory omawiany gatunek notowany był z Pogórza Wiśnickiego (A. Pacyna 1966, npbl.; KUCOWA 1971), Pogórza Strzyżowskiego (K. Towpasz 2009, npbl.; K. Oklejewicz 2016, npbl.), Pogórza Dynowskiego (BOBER 1974) oraz Pogórza Przemyskiego (WOLANIN 2014). Pojedyncze stanowiska notowano także na obszarze Beskidów: w Beskidzie Śląskim (BINKIEWICZ 2017), w Kotlinie Żywieckiej (NOWAK 2014), w Beskidzie Małym (A. & M. Nobis 2019, npbl.), w Beskidzie Wyspowym (D. Suder 2015, npbl.), w Gorcach (M. Nobis 2017, 2018, npbl.) oraz w Beskidzie Sądeckim (R. Zelek 2017, npbl.) i Niskim (K. Oklejewicz 2014, npbl.) (Ryc. 1).

Według TOKARSKIEJ-GUZIŁ (2015) *Erechtites hieracifolia* stopniowo rozszerza swój zasięg w kierunku wschodnim; pojawia się także na nowych stanowiskach w obrębie już opisanego zasięgu (w Polsce południowej i środkowej). Głównym czynnikiem wpływającym na rozprzestrzenianie się gatunku w Polsce i innych krajach europejskich są prace związane z gospodarką leśną – zręby oraz zrywka i transport drewna. Wektorem przenoszącym diaspory jest zapewne także sprzęt wykorzystywany w leśnictwie.

Erechtites hieracifolia preferuje wilgotne siedliska leśne – bory sosnowe i mieszane oraz kwaśne dąbrowy, a ponadto zbiorowiska szuwarowe na brzegach cieków i zbiorników wodnych, brzegi starorzeczy i torfowisk (GÓRSKI i in. 2003; TOKARSKA-GUZIŁ i in. 2009; KRAWCZYK 2010). Najczęściej gatunek ten spotykany jest na zrębach, leśnych przydrożach, w zagajnikach i młodnikach, w uprawach leśnych, na podmokłych pastwiskach, groblach, na brzegach starorzeczy i torfowisk, na obszarach po wiatrołomach, wyjątkowo wśród roślinności ruderalnej, na poboczach dróg i na gruzowiskach (CHMURA 2004; TOKARSKA-GUZIŁ i in. 2009; KRAWCZYK 2010; KOCZYWAŚ i in. 2012; PAUL 2013; NOWAK 2014; WOLANIN 2014; MARCINIUK i in. 2019).

Nowe stanowisko *Erechtites hieracifolia* na obszarze Karpat polskich zostało odkryte przez autora w 2016 r. Znajduje się ono na Pogórzu Wielickim, w Sułkowicach koło Myślenic (około 1 km na północny-zachód od osiedla Zielona) na wysokości ok. 300 m n.p.m. (49°51'32"N, 19°47'28"E; kwadrat DF88 w siatce ATPOL). Stanowisko znajduje się w podszczytowej części bezimiennego wzgórza w kompleksie leśnym, określanym na mapach topograficznych oraz przez miejscową ludność jako „Ptasznica” (na północ od ul. Ptasznica będącej częścią drogi lokalnej Izdebnik – Sułkowice). Jest to silnie przekształcony, a miejscami zniszczony las mieszany o charakterze acydofilnym, nawiązujący składem florystycznym do rozpowszechnionego na Pogórzu Fliszowym zespołu boru mieszanego (*Pino-Quercetum*). W miejscu gdzie występował *E. hieracifolia* w drzewostanie dominuje sosna, a w domieszce jodła, grab i (zapewne sadzony) modrzew. Płaty zbiorowiska są silnie prześwietlone w związku z prowadzonymi tu przed kilkoma laty pracami rębnyimi. Warstwę podszytu tworzy sadzony na zrębie buk, podrosty wcześniej wymienionych drzew i *Frangula alnus*. W runie, obok pospolitych gatunków ubogich i kwaśnych siedlisk (*Carex pilulifera*, *Luzula luzuloides*, *Maianthemum bifolium*, *Oxalis acetosella*, *Gnaphalium sylvaticum*, *Solidago virgaurea*), spotkać można także gatunki charakterystyczne dla miejsc wilgotnych (np. *Juncus effusus*, *Polygonum hydropiper*, *Carex brizoides* czy *Deschampsia*

Ryc. 1. Rozmieszczenie *Erechites hieracifolia* w Karpatach polskich i na ich przedpolu (według TOKARSKIEJ-GUZIŃSKIEJ 2015, uzupełnione): ● – znane stanowiska, ▲ – nowe stanowisko

Fig. 1. Distribution of *Erechites hieracifolia* in the Polish Carpathians and its foreland (according to TOKARSKA-GUZIŃSKA 2015, completed): ● – previously known localities, ▲ – new locality

cespitosa). Jest to związane z niewielkim nachyleniem terenu i wolniejszym spływem wód opadowych. Rośnie tu także wiele gatunków przypadkowych, powszechnie występujących w zaburzonych zbiorowiskach leśnych, na zrębach lub przy ścieżkach – *Calamagrostis epigejos*, *Impatiens parviflora*, *Juncus tenuis*, *Galeopsis* sp., *Rubus hirtus* agg. i in. W 2016 r. populacja *E. hieracifolia* składała się z około 100 kwitnących i owocujących osobników; obecnie (wrzesień 2019 r.) stwierdzono zaledwie jednego osobnika. Drastyczne zmniejszenie się liczebności populacji jest zapewne związane z rosnącym stale zwarcie drzewostanu i postępującym zacienieniem. Podobnie jak w przypadku innych terofitów, liczebność populacji *E. hieracifolia* w poszczególnych latach może podlegać znacznym wahaniom, co wynika z właściwości biologicznych gatunku.

Opisane stanowisko jest pierwszym notowanym na Pogórzu Wielickim. Ze względu na potencjalnie inwazyjny charakter rośliny, powinno być ono nadal okresowo kontrolowane.

Podziękowania. Autorom danych niepublikowanych składam serdeczne podziękowanie za ich udostępnienie, a Panu prof. dr. hab. Adamowi Zającowi dziękuję za pomoc w przygotowaniu uzupełnionej mapy.

Publikacja powstała w ramach działalności statutowej Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk.

Summary. New locality of *Erechtites hieracifolia* (Asteraceae) in the Polish Carpathians. *Erechtites hieracifolia* (L.) Raf. ex DC. is a rare synanthropic plant (kenophyte) in the Polish Carpathians (Fig. 1). A new locality of this species was found near the Zielona estate in the town of Sulkowice (Myślenice County) in the Pogórze Wielickie foothills (49°51'32"N, 19°47'28"E; ATPOL square DF88). It is located in disturbed acidophilous mixed forest (similar to *Pino-Quercetum* association). In 2016 the population of this species was relatively abundant (~100 specimens); in 2019 only one specimen was observed. This is the first locality known in the Pogórze Wielickie foothills.

LITERATURA

- BINKIEWICZ B. 2017. Rośliny naczyniowe Beskidu Śląskiego. s. 294. Polska Akademia Nauk – Komitet Biologii Organizmalnej, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Warszawa – Kraków.
- BOBER J. 1974. Notatki florystyczne z południowej części Pogórza Dynowskiego. – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego **360**, Prace Botaniczne **2**: 175–180.
- CHMURA D. 2004. Penetration and naturalization of invasive alien plant species (neophytes) in woodlands of the Silesian Upland (southern Poland). – *Nature Conservation* **60**: 3–11.
- GÓRSKI P., CZARNA A. & TOKARSKA-GUZIŁ B. 2003. Distribution of *Erechtites hieracifolia* (L.) Raf. ex DC. (*Asteraceae*) in Poland. – W: A. ZAJĄC, M. ZAJĄC & B. ZEMANEK (red.), *Phytogeographical problems of synanthropic plants*, s. 147–153. Institute of Botany, Jagiellonian University, Cracow.
- KOCZYWĄS E., NIEDŹWIEDZKI P. & PIENKOWSKI M. 2012. *Erechtites hieracifolia* (L.) Raf. ex DC – gatunek inwazyjny we florze Polski środkowej. – *Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Rogowie* **33**(4): 234–240.
- KRAWCZYK R. 2010. Notatki florystyczne z północnej części Kotliny Sandomierskiej (SE Polska). – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* **17**(1): 9–18.
- KUCOWA I. 1971. *Erechtites* Raf., *Erechtites*. – W: B. PAWŁOWSKI & A. JASIEWICZ (red.), *Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych*. **12**, s. 351–352. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.

- MARCINIUK J., MARCINIUK P. & FYAŁKOWSKA K. 2019. Nowe stanowisko *Erechtites hieracifolia* (Asteraceae) koło Różana w Puszczy Białej (Polska północno-wschodnia). – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* **26**(1): 176–178.
- NOWAK K. A. 2014. Nowe stanowisko *Erechtites hieracifolia* (Asteraceae) na Grojcu koło Żywca (SW Polska). – *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* **21**(2): 395–396.
- PAUL W. 2013. Rozmieszczenie roślin naczyniowych południowej części Płaskowyżu Tarnogrodzkiego i terenów przyległych. s. 526. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- SCHUBE TH. 1903. Die Verbreitung der Gefäßpflanzen in Schlesien preussischen und österreichischen Antheils. s. 362. R. Nischkovsky Verl., Breslau.
- TOKARSKA-GUZIĆ B. 2005. The establishment and spread of alien plant species (kenophytes) in the flora of Poland. s. 192. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- TOKARSKA-GUZIĆ B. 2015. *Erechtites hieracifolia*, *Erechtites jastrzębcowaty*. – W: A. ZAJĄC & M. ZAJĄC (red.), Rozmieszczenie kenofitów w Karpatach polskich i na ich przedpolu, s. 86–88. Nakładem Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- TOKARSKA-GUZIĆ B., GÓRSKI P. & CZARNA A. 2009. Charakterystyka wybranych gatunków rozprzestrzeniających się na obszarach mokradłowych Polski. Rośliny nasienne. Rośliny jednoroczne. *Erechtites jastrzębcowaty* *Erechtites hieracifolia* (L.) Raf. ex DC. – W: Z. DAJDOK & P. PAWLACZYK (red.), Inwazyjne gatunki obce ekosystemów mokradłowych Polski, s. 36–37. Wydawnictwo Klubu Przyrodników, Świebodzin.
- TOKARSKA-GUZIĆ B., DAJDOK Z., ZAJĄC M., ZAJĄC A., URBISZ AL., DANIELEWICZ W. & HOŁDYŃSKI CZ. 2012. Rośliny obcego pochodzenia w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych. s. 197. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- WOLANIN M. 2014. Rośliny naczyniowe Pogórza Przemyskiego i zachodniej części Płaskowyżu Chyrowskiego. – *Prace Botaniczne* **47**: 1–383.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- WACŁAW BARTOSZEK, *Zakład Mykologii, Instytut Botaniki im. Władysława Szafera Polskiej Akademii Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków, Polska; e-mail: w.bartoszek@botany.pl*
- Wpłynęło: 28.10.2019 r.; przyjęto do druku: 05.12.2019 r.
- DOI: <https://doi.org/10.35535/ffgp-2019-0042>

Nowe stanowisko *Potamogeton nodosus* (Potamogetonaceae) w Karpatach polskich

Potamogeton nodosus Poir. (rdestnica nawodna) jest jednym z ponad 20 gatunków rdestnic występujących w Polsce (RUTKOWSKI 2011). Jest to hydrofit o trwałym kłęczu, z pączkami zimowymi w części szczytowej. Łodyga może osiągać 2,5 m długości. W sprzyjających warunkach wytwarza dwa rodzaje liści: pływające po powierzchni wody i całkowicie zanurzone. Liście są charakterystycznie siateczkowato unerwione, u nasady klinowate, co pozwala odróżnić gatunek od innych, podobnych gatunków rdestnic (ZALEWSKA-GAŁOŚZ & OKLEJEWICZ 2008; SZOSZKIEWICZ i in. 2010).